

Rengøring på RØD STUE

Venstrefløjen, religionskritikken, xenofobien og racismen

Anmeldelse af Nils Bredsdorff

STUERENT?

Dansk Folkeparti, populisme, antimuslimsk retorik og offermytologi.

Red. Anne Jessen. Med bidrag af Rikke Andreassen, Henrik Jøker Bjerre, Ole Krarup, Rune Engelbreth Larsen, Curt Sørensen, Christian Braad Thomsen, Mikkel Thorup og Preben Wilhelm.

Frydenlund, Kbh. 2009.
147 sider, kr. 199,-.

Artikelsamlingen *Stuerent?* kan læses på to måder. Som en rigtig hyggethriller en vintereftermiddag, hvor læseren er sikker på slutningen, ikke bliver overrasket, men begavet underholdt om sine politiske modstanderes værste sider. Dansk Folkeparti portrætteres som skrupuløse banditter, som forgæves prøver at skjule deres egentlige sindelag, velvilligt beskrevet som fremmedfjendske, men som bogen viser, reelt renlivede racister, antimuslimske og tendentielt fascistoide eller i al fald allieret med ekstreme højreradikale grupperinger i Europa. Den liberale og dannede læser vil blive bekræftet i sin afsky og må konkludere, at DF's ledelse – her en lille snes personer, som citeres grundigt – kører deres vælgere rundt ved næsen i en ond spiral af hetz og teologiske uhyrligheder. På spørgsmål om ligestilling og kønspolitik, men også fordelingspolitik støtter DF's vælgere politikere, som er imod deres egne interesser.

I betragtning af, at DF's ledelse ikke bare har fået bekræftet, men forøget sit politiske mandat, må læseren efter fremlæggelsen af den omhyggelige og uhyggelige dokumentation konkludere, at DF's vælgere enten er idioter eller offervillige racister. Og det er jo betryggende. Venstrefløjen kan efter endt læsning med ro i sindet udbryde: 'Hvad sagde vi, I bliver aldrig stuerene.'

Bogen kan også læses som en gyser. Her fremlægges bevis for, at et sted mellem 15 og 25% af alle voksne danskere er racister og fundamentalistiske kristne med tilbøjeligheder i retning af nationalistiske, fascistiske politiske holdninger. Som i enhver gyser, er beskrivelsen af forholdene og rædslerne mere fremtrædende end forklaringerne. Men gysen kommer først rigtigt krybende, når man efterhånden forstår, at bogen opfatter sig selv som venstrefløjens forklaring på integrations- og racismeproblemet i dansk politik. Det er, som om det sjældent går op for skribenterne, at de med deres omhyggelige dokumentation konstruerer et monster, og aldrig spørger sig selv, kan det virkelig passe, at op mod hver tredje eller fjerde dansker er racist – eller idiot og uvidende om sine egne interesser?

Det skræmmende er ikke den omhyggelige dokumentation af Søren Espersens og Søren Krarups beredvillighed til at formulere eller støtte selv de mest imbecile, antimuslimske synspunkter, fx Hedegårds påstand om, at muslimske mænd voldtager deres døtre og søstre. Det skræmmende er, at skribenterne lader sig nøje med og også fornøjes ved blot at konstatere det uhyrlige. De går derved glip af nogle interessante detaljer, som belyses endnu en gang ved dette seneste DF-mediastunt. Der er tilsyneladende stor uenighed i partiet om formen. Ligesom Pia Kjærsgård opfatter mange lokalformænd Langballes herostratisk berømte læserbrev til støtte for Hedegård, som for skrap, men som Camre siger det: det er formen, ikke indholdet, der er forkert (*Information* 25.01.2010). Det træder nemlig desværre kun sporadisk frem i bogen, at det, der tager sig ud som landsbytosserier (f.eks. i Camres skikkelse), også er bevidste led i imagebygningen af den frygtløse og udannede gadedreng – en uvorn David mod elitens Goliath – der forstyrrer den borgerlige orden med brug af udtryk, som ingen – heller ikke dem, der udsender dem – tror på, men som alligevel har den funktion, at de tematiserer følsomme emner, der ikke ellers tages op, såsom muslimsk kønsmoral og –politik, angst for fremmede i større mængder, den angivelige trussel

mod dansk egenart, følelsen af pres på og uretfærdig fordeling af sociale ydelser. Debatten om, hvorvidt Langballe var gået over strengen og den efterfølgende irettesættelse, drejede sig måske om, at DFs brug af overskrifts- og opmærksomhedsskabende provokationer har nået sin grænse, dels har folk vænnet sig til det, dels er de muligvis også ved at være trætte af islam som trusselsbillede, mens økonomisk krise og ledighed truer. (Per Michael Jespersen *Politiken*, 31.01.10 og Marianne Hjort *Information* 16.01.10)

Erik Meier Carlsen er en indforstået iagttagelse af DF, og han opsummerer i et interview i *Information* udviklingen bedre end nogen af bogens indlæg: ”Før 2001 var vi i den situation, at det var kontroversielt at sige, at omfanget af indvandrere var et problem. Det blev set som et racistisk udsagn, hvis man satte spørgsmålstegn ved selve antallet, og hvis man sagde, at målet i sig selv var at reducere det antal. Men siden 2001 har vi været igennem en fase, hvor det synspunkt er blevet bredt accepteret, endda helt ud til de radikale og SF ... Hele det opgør har i de senere år gjort udlændingebatten mindre markant og mere diffus. Nu er selve udlændingspørgsmålet ikke det helt store emne længere, i stedet kører den fra sag til sag, siger Erik Meier Carlsen, der påpeger, at sagerne altovervejende har handlet om kultur: om spisevaner, minareter, stormoskéer, burkaer og terrordebat. Det er sager, der er til at tage og føle på, sager, der er helt håndgribelige for den almindelige dansker og dermed har stor symbolværdi for et parti som Dansk Folkeparti, der prøver at profilere sig på ny.” (16.01.10)

Venstrefløjen lader sig nøje med at pege fingre, skabe monstre, stemple modstanderen med skældsord snarere end analytiske kategorier. Et eksempel er Ole Krarups artikel om ordet racisme. Ordet optræder meget hyppigt i bogen. Der er dømt lighedstegn mellem islamkritik, modvilje mod indvandring og racisme. (Et aktuelt eksempel, som viser, at bogen er i fuld overensstemmelse med sprogbrugen på venstrefløjen og det kulturelle mellemlag, må række: Enhedslistens politiske ordfører, Johanne Schmidt Nielsen, kalder

statsministeren (i kommentaren til Langballe) for "vattet". "Selvfølgelig må statsministeren forholde sig til, at hans støtteparti ikke endog meget skarpt har taget afstand fra Langballes udtalelser. De er jo dybt racistiske," siger hun. (Information 27.01.10)

Der er dømt lighedstegn i dobbelt forstand. I Ole Krarups artikel gøres rede for forløbet af den retlige kodificering af den sproglige udvikling, hvor "racisme" har fået en "bredere betydning". Det handler om dommen, hvor Pia Kjærsgård blev dømt til at være racist. Ganske vist blev hun dømt til at finde sig i at blive kaldt racist, men først efter, at racismebegrebet blev dømt til at betyde indvandrerfjendsk. Kjærsgård fik samtidig rettens ord – som vel eneste dansker med en sådan forsikring – for, at hun *ikke* er racist i gammeldags forstand, dvs. hadefuld over for andre racer. Højeste Ret spørger ganske enkelt Dansk Sprognævn, som efter en konkret undersøgelse kunne fortælle, at racismebegrebets forankring i biologi er løst, og at det nu kan bruges til at karakterisere alt det fremmede og alt, man i øvrigt ikke kan lide. Grundlæggende frikendes Krarups

klient, fordi der ikke er racisme med i spillet. Dommen er ekstremt naiv og formalistisk. Når Krarups klient benytter sig af ordet racisme, er det fordi, der stadigvæk hænger noget af denne sidste modbydelighed og strafbarhed ved ordet, uanset den aktuelle fjernhed fra den biologiske racisme. Ellers havde det jo mistet sin værdi som skældsord. Sagen blev vundet, fordi racisme nu er alt det, vi ikke kan lide, at højrefløjens gør. Venstrefløjens sprogbrug har sejret, som juraprofessor Krarup skriver: "Efter denne dom er det berettiget at betegne Pia Kjærsgårds holdning – og dermed DF's program – som racistisk", dvs. at medlemmerne også er racister.

Tilbage står så, om det er en pyrrhussejr. Vi må gerne kalde DF's politik racistisk, fordi den ikke nødvendigvis er det, og fordi ordet ikke nødvendigvis siger, at den er det. Samtidig står vi uden ord for nazisternes racisme og uden bolværk mod evt. nye former for blodsbegrundede overmennesketeorier, f.eks. antisemitisme. Pia og andre ledere i DF – men også hver sjette vælger – er eller har nu dom for, at de er racister, selvom de fleste udsagn viser, at

de er islamofober og indvandrerfjendtlige. Problemerne viser sig allerede i sproget. Højeste Ret udvider det traditionelle racismebegreb, så det ”inkluderer fjendtlighed over for grupper af mennesker af samme race, men af anden national eller etnisk oprindelse. Ikke mindst muslimske indvandrere.” Der er altså hverken tale om had mod specifikke racer, nationaliteter eller etniciteter, men had mod religion. Det er slemt nok i den bestialske form det får, men racisme er det ikke.

Krarpup og med ham venstrefløjen er glad for den sproglige udvikling og stiller derfor ikke det afgørende spørgsmål, om det politisk set er godt, og om venstrefløjen – som formodentlig har været drivkraften i den sproglige glidning – kunne have forhindret det ved at adskille religionshad og religionskritik fra racisme. Det står ikke til diskussion i den internationale, faglige racismediskussion, at det analytiske begreb racisme skal indeholde forestillinger om biologiske elementer og ikke blot udtrykke, at den pågældende er xenofob eller modstander af import af billig arbejdskraft (venstrefløjen var frem til midten af halvfjerdserne højtråbende modstandere af indvandringen). Bogens dilemma, som ikke overkommes og gennemskues, men skjules bag forargelsen, illustreres ganske godt ved følgende forskrivning hos Krarpup: På den ene side en blomstrende og ultimativ frakendelse af partiets repræsentativitet og politiske evner og på den anden side i den efterfølgende linje en af bogens sjældne indrømmelser af, at partiet opsamler og repræsenterer de mest centrale politiske spørgsmål for store befolkningsgrupper, og at partiet sågar siges at repræsentere folkesjælen, som partiet dog udnytter med enestående ”manipulatorisk dygtighed”. ”... partiets racistiske politik bygger på, at partiet følger et upålideligt kort af eget fabrikat frem for terrænet, hvormed partiets kort afslører sig som et *postulat om den politiske virkelighed, der savner ethvert belæg*. Hermed ikke være sagt, at DFs terrænkort på alle punkter er i modstrid med terrænet. Det centrale punkt i partiets program – Danmark for danskerne – kan være (eller blive) et korrekt billede af terrænet, eftersom det

samfundsmæssige terræn inkluderer konsensus i betydelige befolkningsgrupper om basale samfundsanliggender. Den slags – sjældne – samstemmende opfattelser i befolkningen blev tidligere betegnet som ”den danske folkesjæl”. *På dette punkt har det vist sig, at DFs program taler langt mere direkte til folkesjælen end andre partiers programmer.*”

Denne spaltning præger de indlæg, der ikke er ren opremsning af det xenofobe og gudelige lort, partiets spidser lukker ud fra tid til anden. Og den side, der handler om, at DF har fat i folkesjælen, vies ikke nogen interesse. Allerhøjest tales der om, at folkesjælen er blevet snydt, manipuleret eller ikke ved, hvad der tjener den bedst.

Egentlig starter det godt. I indledningen skitseres målet:

”Det er umiddelbart uforståeligt, at DF ud fra denne politiske karakteristik kan have så stor en opbakning i den danske befolkning. Hvad er det, der drager danskerne til at stemme på et parti, som er kendetegnet ved fremmedhad og domme for racisme? Hvorfor har DF så godt tag i den danske arbejderklasse og socialdemokraternes gamle vælgere? Hvorfor lykkes det partiet at fremstå som den lille mands talerør og de undertrykte kvinders forkæmper? Hvordan har partiet formået at rykke solidaritet fra at være noget rummeligt og inkluderende til at handle om lovstramninger og at holde andre ude?”

Bogen går angiveligt ud på at få besvaret disse spørgsmål ved at spørge en række ”samfundsdebattører”, som besvarer spørgsmålet ved at tage forskellige centrale emner op: Henrik Jøker Bjerre skriver om danskhed som vanens magt, Curt Sørensen om teorierne om kapitalismens krise og højrepopulismen, Preben Wilhelm om strammingerne på udlændingeområdet, Mikkel Thorup om populistisk politik, Rune Engelbreth Larsen om den antimuslimske retorik, Rikke Andreassen om DFs anvendelse af ligestillingsretorikken, Christian Bråd Thomsen om DFs udnyttelse af offermytologien og Ole Krarpup om DFs racismetænkning. De fleste af dem har i stedet for at besvare spørgsmålene i indledningen set det som deres opgave at besvare titlens spørgsmål – og

dokumentere deres svar grundigt. Og det bliver besvaret negativt: DF er ikke stuerent. Men hermed kommer de ud i det objektive dilemma (for en venstrefløj), at det er den danske arbejderklasse eller underklasse så heller ikke. Og hvis man betænker, hvem der har stået for stramningerne på udlændingeområdet, så gælder titlens spørgsmål også spørgsmålets ophavsmand og hans parti samt de to andre regeringspartier inklusive deres retspolitiske og moralske fyrtårne, fx Rønn Hornbech – nej stuerene bliver de aldrig, som Nyrup sagde. Men den borgerlige-socialdemokratiske samdrægtighed i spørgsmålet bliver mildt sagt underbelyst, fordi bogens forfattere har stirret sig blinde på DF som ansvarlige for alle ulykker i Danmark.

Ingen af de fornuftige spørgsmål besvares. Den ene af de tre bidragsydere, der dog forsøger, er Mikkel Thorup i sin analyse af populismen, men det er, som om DF er det eneste parti, der benytter populistiske strategier, hvorved man overser, at enkelte stærke, borgerlige politikere faktisk konkurrerer med DF, Brian Mikkelsen fx, og at populismen bliver spændt fra og for partiets vogn i al fald i de senere år, jvf. de mange udrensninger. Georg Metz har som ofte før sprogligt ramt hovedet på sømmet: "Firsandet af isblå magtmennesker i DF" er ikke populist, bortset fra når de er det. De er måske efterhånden heller ikke besat af en bralrende nationalkonservatisme, længere end den som hidtil kan tjene magtspillet fint, fordi den stemmer overens med befolkningsgrupper, der er langt større end DF's nominelle grundlag. Partiets top er bevægelig som alle de andre stuerene krikker på Christiansborg – og kan udnytte deres image som populist eller rablende islamofober eller bogholderagtige finanslovsspillere. "Højrepopulismen er det aggressive svar på det, nogle har kaldt 'demokratiets lette tilstand', hvor ingen mere synes at have tiltro til, at det nytter at stemme om, hvordan problemerne skal løses," skriver Thorup i sin glimrende analyse af populismen, som han passende omdøber til nationalpopulismen. "En betydelig del af nationalpopulismens attraktion er en insisteren på, at politik

virker, at det hele ikke er blevet marked og globalisering, at politik kan sætte grænser, beskytte og give mening." Læseren tænker: Mer! Mer! ... men der kommer ikke mere. Desværre er Thorups afsluttede afsnit om venstrefløjens rolle i de sidste 20-30 år så kortfattet og udelukkende postulerer, at de gode ansatser til at forstå, hvorfor socialdemokratiske arbejdere i stort tal støtter nationalpopulisterne, drukner endegyldigt, når han foreslår en strategi om at tie Pia Kjærsgård ihjel. Men inden da skriver han: "Nationalpopulismen er den for tiden stærkeste fortælling om elitens ansvar for tidens usikkerhed og for elitens manglende interesse for dem, udviklingen går ud over, elitens foragt for det jævne, retskafne, normale liv ... nationalpopulismen er en kritik af den stadig mere udfoldede afnationalisering af økonomi, politik og dagligdag." I tilgift giver Thorup en glimrende analyse af denne kritiks brug af krigs- og konfliktsprog.

Denne vinkel i analysen bringes videre af Henrik Jøker Bjerre. Han forsøger først at indkredse, hvad det danske særpræg, som DF kæmper for, er: "Det velkendte, det nære, det hjemlige" – DF vil sørge for, at "den almindelige danskers hverdag kan få lov at forblive nogenlunde, som den er. DF's magt er vanens magt". Bjerre går videre på baggrund af nordmanden Magnus Marsdals analyse af det norske fremskridtsparti, som ser partiets vælgere som en overset gruppe, der gør opmærksom på sin eksistens: "Disse mennesker er trætte af at blive overset eller talt ned til." Der refereres til, at Rune Lykkebergs bog *Kampen om sandheden* har samme pointe. Trods den nye kapitalismes selvbillede af lønarbejderen som kreativ, nytænkende, fleksibel og selvrealiserende er der store grupper, som ikke kan genkende dette postindustrielle glansbillede, men siger: "Vi er her stadig, og I kan ikke bare lige lave os om." Man kunne helt aktuelt tilføje en henvisning til Lars Olsens nye bog *Eliternes triumf*, som konkret eftersporer det voksende misforhold mellem a og b holdet i Danmark: "Det er de velstillede og højt uddannede, som er på bølgelængde med den politiske kaste af politikere, embedsmænd, eksperter og mediefolk. Det er

dem, der deler levevilkår og dagsordener med den politiske kaste – og det er dem, der har lettest ved at afkode spillet i moderne politik.” (citeret efter Lykkebergs anmeldelse af bogen i *Information* 07.01.2010) Bjerre konkluderer pointeret, at de sociale bevægelser, som også er blevet beskrevet som protestbevægelser, reagerer på den sociale og globale udvikling med et ”selvforsvar”.

Den tredje, der fremlægger en analyse, der forsøger at svare på spørgsmålene er Århus-politologen Curt Sørensen. Hans bud er en skitse til en omfattende teoriudvikling om kapitalismen og dens liberale styreform, demokratiet, forfald og tendentielle fallit. Han starter med at rydde bordet og afvise mainstreampolitologiens kendte svar – herunder den nævnte tese om den oversete gruppe og selvforsvaret – modsætningen mellem kulturel over- og underklasse er ikke den centrale modsætning, men nærmest en afledningskonstruktion fra de egentlige magtstrukturer og helt forfejlet som analyse af højrepopulismen. En anden teori, som kort afvises, er værdikampen, som introduceres, fordi industrisamfundet har udviklet sig til et postindustrielt samfund, hvor kampen står om immaterielle værdier. I en glimrende kort sekvens, som straks afvises, skriver han: ”DF er blevet båret frem af værdikampens stigende betydning, et forhold, som omvendt har svækket Socialdemokratiet, DF har formået at erobre en stor masse af tidligere socialdemokratiske vælgere, som fordelingspolitisk stod og står til venstre, men værdipolitisk til højre. Det er lykkedes DF i fordelingspolitiske spørgsmål at anlægge en social profil, samtidig med at partiet forfægter højreorienteret værdipolitik. DFs tilstræbte sociale profil bliver så i øvrigt brugt som argument for det synspunkt, at partiet ikke er så slemt endda, men bare en social variant af Socialdemokraterne. DF artikulerer, siger man, en overset underklasseprotest.” Desværre følger så en meget kort og firkantet afvisning af denne tese, som begrundes med, at der historisk ikke er sket en glidning over mod kamp om de immaterielle værdier og postindustrielle relationer. Desværre, dels fordi det betyder, at

Curt Sørensen afviser at gå ind i undersøgelsen af denne mulige underklasseprotest, og dels fordi nye undersøgelser faktisk tager udgangspunkt i den dobbelte – og adskilte – værdiorientering, dvs. venstredrejet på fordelingspolitikken og højreorienteret i synet på de fremmede. Denne undersøgelse, som jeg vender tilbage til, lader sig ikke mane bort af Sørensens almene bandbulle mod magtudredning og mainstreampolitologi. Bogen er i øvrigt næsten renset for brug af politologiske undersøgelser.

Problemet med de mange andre gode referencer og pointer er, at Curt Sørensen skal nå så meget, at detailproblemet om det særlige, højrepopulistiske parti DF forsvinder. Hans egen teori er af den type, hvor jeg tænker stor ståhej for ingenting: Kapitalismens kriser skaber demokratisk sammenbrud, og i det vakuum dukker de højreradikale op og vinder indflydelse. Men det egentlige spørgsmål er, hvorfor venstrefløjen, der jo har brede masser bag sig i det fordelingspolitiske, ikke udnytter tomrummet, og det besvares ikke – Curt Sørensen kritiserer ikke disse mainstreaminterviewundersøgelser, der er kun foragtelige ord tilovers for dem. Karakteristisk er den sætning, der kommer efter en total afvisning af dobbelt-holdningen, til højre i værdispørgsmål og til venstre i fordelingspolitik: ”Noget andet er, at de højrepopulistiske partier ligesom i sin tid fascismen vitterligt også har kunnet opfange og artikulere en social protest ikke mindst på grund af arbejderbevægelsens svækkelse.” Noget andet? Nej, det centrale er netop, hvorfor højrefløjen kan opfange en social protest, og hvorfor venstrefløjen ikke kan intervenere i socialdemokratiernes krise. Og en af de ting, det er værd at bemærke, er jo, at de to modsatrettede holdninger har været tabu for venstrefløjen – kort sagt: Her kommer tesen om den kulturelle overklasse og dens multikulturalisme i fokus med dens tabu mod kritik af indvandring og religion.¹⁾ Som sagt kommer der i Sørensens generelle skitse til en generel og kompleks forklaringskonstruktion ikke kød på forklaringen på, hvorfor så store dele af befolkningen støtter DF. Der er mange fine elementer i analysen af

demokratiets forfaldsproces, som den også analyseres i den norske magtudrednings fremragende afslutningsbind, men i afslutningen skriver Sørensen sig væk fra indsigten i, at DF artikulere en social protest, og bliver væk i den venstrefløjsretorik, der dominerer bogen: "Regeringen og Venstre samt størsteparten af medierne har givet DF en uhørt indflydelse og legitimeret partiet, men dermed også utilsigtet det videre højrespektrum og den fremadskridende nedbrydning af demokratiske værdier. Selve DFs eksistens og udbredelsen af de hadske holdninger og opfattelser er nemlig igen med til at opmuntre fremvæksten af endnu mere højreradikale, ligefrem neonazistiske grupper. Generelt øges den hadske agitation mod en etnisk og religiøs minoritet dag for dag." Man spørger sig selv, hvor fanden ved Århus-professoren egentlig det fra? Der kunne lige så godt stå 'opfange' i stedet for "opmuntre", når vi nu er i gang med at gætte.

Vi er nødt til at kridte banen op for at gøre denne diskussion politisk interessant. Det er et livsvigtigt emne, selv om bogen synes at vise, at det drejer sig om nogle formørkede, kristne ekstremister og racister og ufrivilligt komiske landsbytosser med højt underholdnings- og forargelses-potentiale. Det er netop bogens mest alvorlige fejl og grunden til, at denne anmeldelse nødvendigvis må handle om mere og andet end bogen – for ikke at svigte bogens høje mål!

De 10-20 fremtrædende personer, der citeres omhyggeligt og hyppigt, er jo kun interessante, fordi de gentagne gange har fået bekræftet, ja *styrket* deres politiske mandat fra 12-15% af vælgerne, men med en samtidig styrkelse af partier, der har lignende, højreorienterede grundsynspunkter. De er altså ikke medieskabte døgnfluer. Disse 15-20 professionelle xenofobere og højreradikale udtrykker om ikke i udtrykkets grænseoverskridende grovhed så indholdsmæssigt vel 25-35% af vælgerens standpunkt til de afgørende værdier – det nyeste er, at 20% af de to regeringspartiers vælgere mener, at DF er egnet til at blive regeringsparti. Min påstand er altså, at DFs opfattelse på udlændingeområdet indholdsmæssigt deles af store dele af Social-

demokratiets og regeringspartierne vælgere, så tallene er minimumstal.

Det er vigtigt at være konkret for at bedømme udsagnskraften i en kritisk bog om DF. Lad os prøve med en realistisk test: Alle udsagnene oversættes, og udsagnet 'DF er racistisk' bliver til, at 30% af danskerne er racister. Når det hedder, at DFs vælgere er islamofobere, skal det hedde, 30% af danskerne er islamofobere. Hvis man, som en af forfatterne foreslår som politisk modangreb, ignorerer dem, skal det hedde, vi beslutter at ignorere hver tredje vælger. Det samme gælder forsøgene på at appellere til borgernes dannelse, hensynsfuldhed, opdragelse og plig for at undlade at ytre sig krænkende om et andet religiøst mindretal. Det bør retteligen hedde i Uffe Ellemanns berømte formulering: Vi har ytringsfrihed, men ikke ytringspligt – hver tredje borger behøver ikke sige, hvad de mener!

Curt Sørensen gør i dobbelt forstand kort proces med mainstreampolitologien og Den danske Magtudrednings idylliske billede af demokratiets tilstand. Det er der gode grunde til, men set i forhold til denne bogs problemstilling, som den bliver formulert i indledningsspørgsmålene, er det rigtig skidt. En lang række undersøgelser kommer svaret nærmere, eller i alle tilfælde nærmere et oplæg til en interessant undersøgelse af problemerne end denne bog, som er pinagtig fri for kritik eller brug af og henvisninger til disse undersøgelser. For at understrege min afvisende kritik skal jeg nævne nogle eksempler.

Inspireret af en ny undersøgelse af danskernes værdier kunne man sige, at kernen i DF – vel hver sjette vælger – udgør den største religiøse minoritet i landet og rekrutterer fra et endnu bredere lag, som jo også bærer på Højeste Rets udflydende racisme-dom. Positivt beskrevet kunne afgrænsningen af denne vælgermasse lyde sådan; "Hovedresultatet fra vores undersøgelse er, at dansk mentalitet bæres i fem grundlæggende institutioner (familien, skolen, det fleksibelt-sikre samfund, dagligdagen og civilsamfundet), der har nation og religion som kombineret, nærmest metafysisk forankret bagtæppe. Kristendom og nationalitet er på godt og

ondt tæt forbundet i Danmark. Det er som bekendt en forbindelse, som Dansk Folkeparti er meget opmærksom på, og det er også en sammenhæng, der – ikke mindst i debatten om islam – træder frem i brede kredse i Danmark.²²⁾ Lægger man over dette udbredte mønster af nationalkristendom et andet udbredt mønster af det, Goul Andersen kalder provinsiel selvtilstrækkelighed, dvs. at nogle af disse nationalkristne familiemennesker også er xenofober, så bekræftes det som et rimeligt bud, at i hvert fald 30% af befolkningen tænker politik med dette dobbelte mønster som holdningsmæssigt bagtæppe. Og nu nærmer vi os det tabubelagte område, hvor venstrefløjen for vild i halvfemserne. Goul Andersen har sammenfattet den mest relevante viden om det unævnelige i et lidet påagtet arbejdsrapport og skriver i *Note om islam* nogle overvejelser, som afklarer mere end hele denne bog, hvorfor de citeres fuldt ud:

”Et særligt træk ved danskernes modvilje mod indvandrere er den øjensynligt stærke modvilje mod islam. Som det fremgik af toleranceindekset i Tabel 1, gik kun 54 pct. af danskerne i 1993 ind for, at indvandrerne frit må forkynde deres religion. Det er markant lavere end i Norge, hvor en samtidig undersøgelse viste 70 pct. tilhængere af religionsfrihed. Emnet er også berørt i den danske ISSP-undersøgelse 1998 (Goul Andersen & Tobiasen 2002), hvor der indgik to rent danske tillægsspørgsmål om hhv. sympati for islam ... og om indvandring som trussel mod den nationale egenart – et spørgsmål, der erfaringsmæssigt er meget velegnet til at opfange variationen i indvandrerfjendtlige holdninger.

Det er kendetegnende for danskerne, at deres holdning til religion og dens betydning for konflikt og intolerance er den mest negative blandt alle ca. 30 deltagende lande i undersøgelsen. Her ligger Danmark i øvrigt i klasse med de øvrige nordiske lande – men klart højere. Desværre har vi ikke sammenlignelige mål for holdningen til islam, men de danske holdninger – og her taler vi om 1998 – er ikke desto mindre meget markante. I forbindelse med sympatimålin-

ger af organisationer er det kun BZ-bevægelsen og enkelte andre holdningsobjekter, der har kunnet fremkalde tilsvarende negative reaktioner. Kun 20 pct. bedømmer islam positivt eller neutralt.

Holdningen til islam er forbundet med holdningen til indvandring som en trussel, men ikke voldsomt markant. En passant kan vi øvrigt notere, at tolerance over for islam også er positivt forbundet med tolerance over for homoseksualitet, hvilket måske er et sigende bevis for, at tolerance er en sammenhængende egenskab. Og så er sympatien for islam i øvrigt positivt forbundet med kristen religiøsitet (jo mere religiøs og jo mere kristen, jo større sympati for islam – dog med et skarpt knæk hos de mest religiøse).

Når man skal forklare danskernes negative syn på islam, er det dog tydeligt, at den ‘almindelige’ etniske fordom ikke slår til. Ved en multivariat analyse har danskernes generelle syn på religion lige så stor effekt på holdningen til islam som opfattelsen af, at indvandringen truer den danske egenart. Det ser således ud til, at danskerne ud over en generel modvilje mod indvandrere har en særlig modvilje mod islam, som ikke lader sig reducere til endnu et udslag af etnisk intolerance, men også har at gøre med fordomme om islam som restriktiv religion, parret med generel modvilje mod religion i det hele taget, hvis den gør krav på at blive taget alvorligt. Det er lidt sekulariseringens paradoks: Op-gøret med religionen er gået hånd i hånd med stigende tolerance over for alt og alle – men har ført en intolerance over for religion med sig. Og det er den slags paradokser, der kan gøre Dansk Folkeparti til forsvarer for ‘Gay Parade’ i København. Under alle omstændigheder følger det en ekstra facet til danskernes intolerance: Det ser ud til, at netop manglende religiøsitet og den store udbredelse af ‘permissive norms’ skaber intolerance over for religioner, der opfattes som mindre ‘permissive’.”²³⁾

Diskussionerne om danskernes mulige,

særlige fremmedhad og islamofobi eller særlige krav om kulturtilpasning er efterhånden blevet meget omfattende.⁴⁾

Jeg tror, at den danske politiske kultur indeholder et indforlivet, inderligt element af tesen om det religiøse som privat, et element af modstand mod demonstrativ religiøs holdning, mod religiøst fanebæveri, som rækker ud over islam, som det ses i ældre tiders foragt for papister. Jeg tror, at det er det, alle de forskellige undersøgelser viser, men som de færreste vil snakke om.

Jens Peter Frølund Thomsen har vist, at danskernes holdninger til indvandrere er tvetydige og modsætningsfyldte. En bestemt modsætning er i denne sammenhæng særlig interessant: På den ene side vil et stort flertal sikre minoriteternes politiske og sociale rettigheder, men de er imod at sikre deres kulturelle rettigheder. De vil ikke leve op til "de kulturelle tilpasningskrav, som indvandringen fører med sig...", men stiller assimilering- og tilpasningskrav til indvandrerne.⁵⁾ Ved dette krav om tavshed og dannet talen-uden-om netop det, der bekymrer disse store grupper, øges den politiske mistillid – og der er konstateret en kraftig sammenhæng mellem indvandrermodvilje og politisk mistillid gennem de sidste 15 år⁶⁾. En undersøgelse fra *World Economic Forum* viser, "at ud af 20 udvalgte lande over hele verden er Danmark det land, hvor de fleste ser Islam som en trussel. På et spørgsmål om, hvorvidt man ser et større samspil mellem Vesten og Islam som noget gavnligt eller som en trussel, siger 79 procent af danskerne, at de ser et større samspil som en trussel. Sammenlignet hermed er det samme kun tilfældet for 30 og 28 procent af befolkningen i typiske indvandrerlande som USA og Canada. Ifølge undersøgelsen har Danmark også en anden førsteplads. Danmark er nemlig det land, hvor der er mest negativ omtale af Islam i medierne. Det kan muligvis hænge sammen med, at der i Danmark i modsætning til vore naboer mod syd og nord er en udbredt accept af en rå tone i indvandrerdebatten".⁷⁾

Lars Torpe refererer en anden international undersøgelse af repræsentative udsnit af 24 landes befolkninger: De er "blevet spurgt, om de vil tillade mange, en del,

nogle få eller ingen at flytte til landet, når det drejer sig om a) mennesker, som tilhører den samme etniske gruppe som de fleste i det pågældende land, b) mennesker, som tilhører en anden etnisk gruppe end de fleste i det pågældende land, c) mennesker, som kommer fra fattigere lande uden for Europa. ... På det første spørgsmål, om man skal tillade mennesker, der tilhører den samme etniske gruppe, ligger Danmark højt, på linje med Norge og kun overgået af Schweiz, Island, Sverige og Ukraine. Men på det andet spørgsmål, om vi ønsker indvandrere, der tilhører en anden etnisk gruppe, ender vi i den nederste tredjedel. ... Det mønster, at tilslutningen til at tillade indvandring falder, når det drejer sig om mennesker fra en anden etnisk gruppe, er mere udtalt for Danmark end for noget andet EU-land. ... Nogle vil måske heri se bekræftelsen på en udtalt tendens til xenofobi i Danmark. Det er der dog næppe grundlag for – sammenholdt med andre undersøgelsesresultater. Og at tale om racisme vil være helt forfejlet. Hverken i denne undersøgelse eller i andre undersøgelser er der indikationer på et militant fremmedhad. Faktisk er der kun få danskere, der giver udtryk for, at man slet ikke bør tillade nogen fra en anden etnisk gruppe at komme ind i landet. Langt de fleste nøjes med det mere moderate udsagn, at 'nogle få' bør tillades. I modsætning hertil er der i lande som Frankrig, Tyskland og Storbritannien forholdsvis flere, der står på det hårde standpunkt, hvilket indikerer en større grobund for højreekstremistiske strømninger. ... Et mere plausibelt bud på, at danskerne i mere udpræget grad end befolkningerne i de andre europæiske lande ønsker at favorisere indvandrere, som ligner os selv, er snarere danskernes ønske om fortsat at leve i et kulturelt ensartet samfund."⁸⁾

Jeg lovede at vende tilbage til en ny undersøgelse af højre-venstre skillelinjen i den del af vælgerne, som støtter DF og de fremmedfjendske og islamkritiske holdninger og samtidig fordelingspolitisk ser mod venstre. Jens Peter Frølund Thomsen konkluderer, at de lavtuddannede er langt mere modvillige over for indvandrere end de højtuddannede, og at de lavtuddannede

stemmer DF. Han skitserer en forklaring på den særlige danske situation: der findes én dagsorden vedrørende indvandrere og en anden dagsorden vedrørende økonomiske spørgsmål. Undersøgelsen viser, at holdningen til indvandrere er klart adskilt fra holdningen til økonomiske og velfærdspolitiske spørgsmål. Dette todimensionale mønster muliggør, at man kan være trofast (venstreorienteret) socialdemokrat og (højreorienteret) fremmedhader samtidig. Hvad der tager overhånd afgøres bl.a. af, om der er et parti, som DF til stede til at artikulere dobbeltheden. I Sverige, hvor dobbeltheden er som i Danmark, stemmer de indvandrerkritiske velfærdsstatstænkende stadig på socialdemokratiet. Der er ikke noget DF til at lade fremmedangsten få overhånden.

Forskellen mellem Danmark og Sverige ligger iflg. undersøgelsen bl.a. i de borgerlige partiers politik, hvor de svenske borgerlige ikke har kunnet eller villet blive enige om en fælles "indvandrernegetiv" politik. Det hænger igen sammen med det nye, danske højrefløjspartis karakter og legitimitet – legitimiteten skyldes i høj grad, at de danske borgerlige partier siden midten af halvfemserne har ført en politik, der har legitimeret DF. "Det er ikke uden betydning, hvordan indvandrerspørgsmålet præsenteres, herunder hvordan nye højrefløjpartier fremstår i offentlighedens øjne i øvrigt. Dansk Folkeparti har siden 1995 været en topstyret organisation, der resolut har ekskluderet partimedlemmer, som offentligt har fremført racistiske udtalelser, og partiets ledelse har konsekvent afskåret forbindelser til nynazistiske kredse. Desuden har partiet vist sig at være parlamentarisk driftssikker, hvilket til dels hænger sammen med den hierarkiske ledelsesstruktur. ... Erfaringerne fra Danmark og andre lande peger dog på, at så snart nye højrefløjpartier slipper indvandrerdebatten ud af flasken, står den socialistiske lejr pludselig i en ny virkelighed: Debatten kan ikke proppes i flasken igen, og nye højrefløjpartier ændrer typisk magtbalancen i borgerligt favør."⁹⁾

Noter:

1. Jeg har behandlet venstrefløjens tavshed og taber i *Tiden råber på satire, venstrefløjen, kulturradikalismen og Muhammedkrisen*. Skriftserie fra Roskilde Universitets bibliotek nr. 52/2009. Gratis + forsendelse ved henvendelse til biblioteket.
2. Peter Gundelach m.fl. *I hjertet af Danmark*, Reitzel, Kbh. 2008. Her citeret fra en foremtale af bogen i *Weekendavisen* 14.09.2007.
3. Jørgen Goul Andersen, *Danskerne holdninger til indvandrere, En oversigt*. AMID-working Paper Series 17/2002, Ålborg Universitet, s. 21 f.
4. Mht. kompleksiteten se Hans Jørgen Nielsen, Er danskerne fremmedfjendske?: Udlandets syn på debatten om indvandrere 2000-2002, Århus Universitetsforlag, Århus 2004. Mht. størrelsen af de omtalte grupper mener Jens Peter Frølund Thomsen, at 40% af den voksne befolkning gennem de sidste 15 år "har betragtet indvandringen som en trussel mod det danske samfund." *Konflikten om de nye danskere*, Akademisk forlag, Kbh. 2006 s. 225.
5. Konflikten om de nye danskere op. cit. s. 68. Her berøres også andre demokratipolitiske problemer.
6. Jørgen Goul Andersen, *Et ganske levende demokrati*, Århus Universitetsforlag, 2004 s. 268.
7. World Economic Forum. *Islam and the West. Annual Report of the State of Dialogue*. Januar 2008. <http://www.weforum.org/en/index.htm>. Henvisningen stammer fra Lars Torpe, Fortællingen om forsvaret af de danske værdier – Muhammed-tegningerne i retrospektiv, *Nettidsskriftet Kritisk Debat* 2008
8. Fremmedfrygt: Selektivt frisind? Kun blandt lige-sindede, *Politiken* 18.08.06. Henvisningen er fra Lars Torpe, *Kritisk Debat* op. cit.
9. Jens Peter Frølund Thomsen, Ånden i flasken, fremmedfrygt som politisk fænomen, i *Danmark og de fremmede – om mødet med den arabisk-muslimske verden*, red. Tommy Brems Knudsen, Jørgen Dige Petersen og Georg Sørensen, *Academica*, Århus 2009, s. 39f.